

Flyinge Kungsgård

Norra kommenderingsstallet
Flyinge 22:40, Lunds kommun, Skåne län
Antikvarisk medverkan/2020
Carita Melchert

Titel: Flyinge Kungsgård

Författare: Carita Melchert

Kulturmiljörapport: 2020:49

Omslagsbild: Norra kommenderingsstallet

Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Sammanfattning av utförda arbeten	2
Administrativa uppgifter	3
Genomförda arbeten	3
Material	5
Ställningstaganden och dokumentation under arbetets gång	5
Bilder	7

Inledning

Inom byggnadsminnet Flyinge kungsgård finns en stallgård kallad "Fyrkanten", stallbyggnaderna bildar tillsammans en sluten gårdsbildning. Den äldsta byggnaden, Norra unghäststallet uppfördes 1776, därefter följde Fullblodsstallet 1779, Elevstallet 1796 och Stora hingststallet som ursprungligen uppfördes som ridhus 1832, brandtornet 1882, Norra och Södra kommenderingsstallen 1904. Byggnaderna ingår i byggnadsminnet Flyinge kungsgård som förklarades som statligt byggnadsminne 1974 och 1993 övergick till byggnadsminne enligt 3 kap KML.

Fasaderna på stallbyggnaderna kring "Fyrkanten" är i behov av underhåll och restaurering. Putsprover från fasaderna har lämnats på tunnslipsanalys 2017. Restaureringen har delats in i etapper och i den första planerades Fullblodsstallets västra fasad och Norra kommenderingsstallets östra fasad att utföras. Fullblodsstallets västra fasad åtgärdades 2019 och 2020 har Norra kommenderingsstallets östra fasad åtgärdats (byggnad 25). Norra kommenderingsstallet har stomme, trappgavel och frontespis av tegel och slätputs som döljer oregelbundenheter i murverket. Sockel av granitsten med rundfogar av ett hårt bruk. Fasaden hade skador som vittrad färg, puts- och färgsläpp, nedsmutsning samt partiell sprickbildning. Putsen och kalkfärgen var i huvudsak från 1984 när omfattande fasadarbeten utfördes inom "Fyrkanten" och mycket av den äldre putsen knackades ner.

Länsstyrelsen har beviljat tillstånd till fasadrestaurering med villkor att arbetet utförs under medverkan av antikvarisk expert.

Sammanfattning av utförda arbeten

Åtgärden avser Norra kommenderingsstallets östra fasad. Fasadfärgen har tagits bort, skadade och lösa putspartier har knackats ner. Lagning av putsskador, ny ytputs på hela fasaden. Avfärgning av väggfält med kalkfärg i gul nyans, krönande lister och takfotslist har målats vita. Förändringar i fasadens utseende är att krönande lister på frontespisen har målats vita istället för gula.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsen dnr: 432-7122-2019

Fastighet: Flyinge 22:40. Flyinge kungsgård.

Byggnad: Norra kommenderingsstallet (byggnad 25)

Kommun: Lund

Fastighetsägare: Flyinge AB

Projektledare: Anders Grane, Flyinge AB

Handlingar: Flyinge kungsgård, Flyinge 22:40, Lunds kommun, Skåne - Sammanställning inför tillståndsansökan avseende fasadunderhåll på stall i "fyrkanten". Kulturen, Carita Melchert 2019-02-04

Entreprenör: Byggnadsvård i fokus, Tor Ek, Malmö

Blästring: Sydblästring

Antikvarisk medverkan: Kulturen, Carita Melchert

Kulturen projektnummer: B_2019_0047

Startdatum: 5 maj 2020

Slutbesiktning: 18 juni 2020

Genomförda arbeten

Fasaden blästrades med vatten och sand, all färg, ytputs, skadad och löst sittande puts togs bort. På takfotsgesimsen togs inte färgmaterialet bort. Fasaden tvättades med algtvätt. Putsytan som efter blästring framträdde verkar vara en hydraulisk eller cementhaltig puts och var generellt i gott skick. De få sprickor och bom som förekom knackades försiktigt ner och lagades med kalkbruk. Putsen i fönsternischerna knackades ner partiellt och lagades. Skadad puts på takfotsgesimsen knackades ner och lagades. På frontespisen togs puts partiellt ner till tegel och putsades om (se foto).

Sprickor i fasaden undersöktes noggrant och visade sig vara ytliga i putsen. I frontespisen fanns en horisontell spricka. Invändigt bakom sprickan finns ett antal plattjärn men dessa syntes inte utåt och det verkar inte som att eventuell rostbildning orsakat sprickan som endast var yttlig.

Hela fasaden har putsats med nytt grundningsbruk. Inledningsvis borstades grundningsbruket in med borste men metoden ändrades till att slå på putsen i syfte att få en toppigare struktur på putsen inför nästa putsskikt. Hela fasaden har putsats med ny ytputs som slätskurats för att dölja ojämnheter i murverket. Den nya putsen har byggt cirka 2 millimeter mer än tidigare. Fasaden har strukits en gång med pigmenterad Kungskalk och fem gånger med pigmenterad kalkmjölk (gult). Släta lister under

frontespisens täckplattor har strukits på samma sätt men med opigmenterad Kungskalk och kalkmjölk (vit). Takfotsgesimsen har strukits en gång med vit linoljefärg.

Fönsterblecken är av gjutjärn. På det mittersta fönstret saknades en bit i högra hörnet, vilket orsakat att vatten runnit längs fasaden. Fönsterblecket lagades med röd fabrikslackad plåt, lika övriga plåtarbeten på Flyinge Kungsgård. Det bedömdes av plåtslagare och smed inte som möjligt att laga genom att svetsa till en lagningsbit i gjutjärn varför plåt valdes.

Trappgavel

Täckplattorna verkar vara av sandsten, det är okulärt inte möjligt att avgöra om de är tunt slammade på stenytan eller obehandlade. Den översta täckplattan är istället gjuten av betong, av vilken orsak denna är avvikande är inte känt.

Före åtgärderna hade plattorna viss påväxt av mossor och alger. En platta var sprucken (södra sidan) och en platta saknade en liten bit i ett hörn (norra sidan). Plattorna rengjordes med vatten och algtvätt, sprickan och hörnet lagades med stenlagningsbruk. Den krönande täckplattan hade en vittrad struktur efter rengöringen varför denna platta slammades med stenlagningsbruk i syfte att mer likna de övriga plattorna. En slätare yta förmodas också försvåra biologisk påväxt.

Hela trappgaveln blästrades och putsades på samma sätt som fasaden. Det horisontella släta listverket direkt under täckplattorna har målats vita istället för gula.

Takfotsgesims

Takfotsgesimsen är liksom på Fullblodsstallet uppbyggd av hårt cementhaltigt bruk och struken med en färg som sitter mycket hårt, åtgärderna utfördes på samma sätt som på Fullblodsstallet. Att ta bort färgen skulle ha skadat listen som generellt är i gott skick och har skarpa raka linjer. Beslutades att behålla takfotsgesimsen och lämna kvar färgen som högst sannolikt är en plastbaserad färg. Takfotsgesimsen har noga tvättats med fasadtvätt, som penslades på och spolades av innan fasaden putsades. De skador som fanns har lagats. Skador fanns framförallt i det södra hörnet och partiellt på hela gesimsen. Takfotsgesimsen har målats med vit linoljefärg.

Sockel

Sockeln är av granitisk bearbetad sten och rengjordes varsamt genom blästring. Sockeln var fogad med hårt cementhaltigt bruk i beige-grå nyans, fogen var smutsig på ytan och upplevdes före åtgärderna som mörkare än vad själva bruket är. Fogen saknades bitvis. Hela fogen togs bort. Ny fog har utförts med ungefär samma form som före åtgärderna i färdigpigmenterat hydrauliskt kalkbruk i nyans lika den förra fogen.

Material

Lagning av sprickor och bom, lagning takfotsgesims: St. Astier NHL 3,5. 0-4 mm, 1:2

Grundputs: St. Astier NHL 3,5. 0-2 mm, 1:2

Ytputs: St. Astier NHL 2. 0-2 mm, 1:2

Färgmaterial fasader: en grundstrykning med pigmenterad Kungskalk, fem strykningar med pigmenterad kalkmjölk "Flyingegul" från Målarkalk

Listers vita yta: Kungskalk opigmenterad vit, fyra strykningar kalkmjölk

Takfotsgesims: Linolfjärg Ottossons Färgmakeri. Vit putsfärg. En strykning.

Trappgavelns täckhållar: Lithomex stenlagningsbruk

Sockel fogbruk: NHL 3,5 0-4 mm 1:2 Målarkalk fogkulör TORUP.

Kalkbruk samt Kungskalk och kalkmjölk är från Målarkalk, Hyllinge, Skåne. Receptet som togs fram med gula pigment kallas Flyingegul vid Målarkalk,

Plåt till fönsterbleck: Lindab, märke Nova. NCS 5040-Y80R (röd färgnyans)

Ställningstaganden och dokumentation under arbetets gång

Under arbetet som 2019 utfördes avseende Fullblodsstallets fasad togs ett recept fram för "Flyingegul" i samarbete med Målarkalk. Detta recept avses användas framöver och har också använts till Norra kommenderingsstallets fasad 2020.

Frontespisens trappgavel. De horisontella släta listverken direkt under täckplattorna har målats vita istället för gula som före åtgärderna. På äldre fotografier verkar listen vara vit (svartvita fotografier). Att listerna tidigare varit vita hade inte noterats innan tillståndsansökan hos Länsstyrelsen Skåne men finns noterat i nästa etapp, där bland annat Södra kommenderingsstallets fasader ingår och där utförandet med vit list är godkänt av Länsstyrelsen Skåne. Att måla listerna vita 2020 på Norra kommenderingsstallet stämde av med antikvarisk medverkande och Länsstyrelsen Skåne och godkändes.

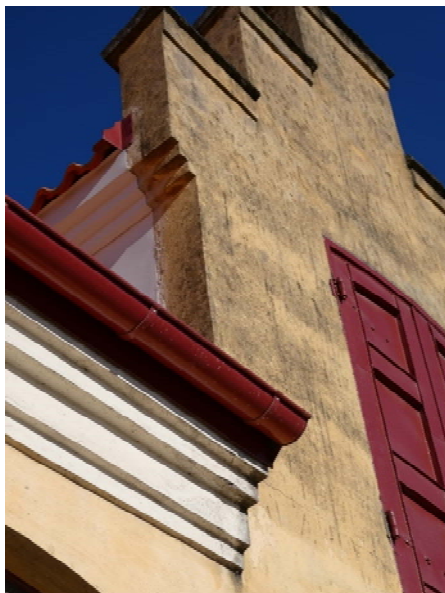
Fogen i sockeln är något ojämnt utformad. Detta beror bland annat på att bredden på mellanrummet mellan sockelstenarna varierar från cirka 1,5 till 3 cm. Formen kan rättas till som mer rundad vid kommande arbeten med sockeln på övriga fasader. Beslut om färgnyans på fogbruket togs gemensamt av Andres Grane Flyinge AB, entreprenör Tor Ek, rådgivare Anders Brunfors Målarkalk och antikvarisk medverkande Carita Melchert.

Mindre putslagningar är gjorda på takfotsgesimsen. Putsbruk som målas med linoljefärg ska vara PH neutralt, vilket ny puts inte är. Detta medför således en risk att färgen släpper på lagningarna. Gemensamt togs beslutet att ändå måla takfotsgesimsen i sin helhet. Inför arbetet kontrollerades takfotsgesimsen på Fullblodsstallet som åtgärdades på samma sätt 2019 men inga skador kunde noteras.

Bilder

Före åtgärder, arbetet gäller långsidan mot öster.

Före åtgärder.

Före åtgärder. Fogad sockel. Stenen spjälkar paritellt.

Under arbete med frontespisen.

Under arbete med frontespisen. Den södra täckplattan näst längst upp var sprucken och har lagats. Täckplattan längst upp är gjuten i betong, övriga är av sten.

Under arbete. Grundputsning fasad och lagning takfotsgesims pågår.

Jämförelse av gammalt fogbruk (vänster) och prov på nytt bruk (höger).

Efter åtgärder. Omputsad fasad, rengjord och omfogad sockel till höger i bild. Fasaden till vänster i bild har inte ingått i arbetet.

Efter åtgärder. Frontespisen och takfotsgesims (gaveln till höger i bild har inte ingått i arbetet).

Efter åtgärder. Krönplattorna på frontespisen är rengjorda och lagade, vitmålat på listen under plattorna.

Efter åtgärder. Fönstret mitt på fasaden hade skada fönsterbleck som lagats med plåt.

Efter åtgärder, östra fasaden.

Efter åtgärder, östra fasaden.

Kommenderingsstallens östra fasader. Trappgavlarna verkar ha varit markerade med vitt i varje "trappa". Källa: I: Fredricson, Ingvar (2014). Flyinge: hippologi från medeltid till nutid.

